

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 26 มกราคม 2539

ตะเกียบ ช้อนส้อม และการวิ่งไล่กวาดทางเศรษฐกิจ

รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์

ทุกครั้งที่ *World Development Report* ซึ่งเป็นรายงานประจำปีของธนาคารโลกปรากฏสู่บรรณพิภพ ผมมักนั่งดูข้อมูลสถิติอันเป็นภาคผนวกของรายงานนี้ ธนาคารโลกนำเสนอข้อมูลสถิติเศรษฐกิจของภาคีสมาชิก โดยจัดจำแนกเป็นกลุ่มประเทศตามฐานะเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประเทศรายได้ต่ำ (Low-income Economies = LIEs) กลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง (Middle-income Economies = MIEs) และกลุ่มประเทศรายได้สูง (High-income Economies = HIEs)

ผมสนใจกลุ่มประเทศรายได้สูง (HIEs) มากเป็นพิเศษ เมื่อศึกษาจาก *World Development Report 1995* พบว่ากลุ่มประเทศ HIEs มีสมาชิกอยู่ 24 ประเทศ (ดูตารางที่ 1) ในจำนวนนี้ยังมีสถานะประเทศกำลังพัฒนา 4 ประเทศ อันได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ สิงคโปร์ คูเวต ฮองกง และอิสราเอล ส่วนที่เหลือ 20 ประเทศถือเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ธนาคารโลกใช้รายได้ประชาชาติต่อหัว (GNP per capita) เป็นเกณฑ์ในการจัดกลุ่มประเทศต่างๆ ซึ่งอาจถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้มาก เพราะข้อมูลรายได้ประชาชาติเพียงอย่างเดียวมิได้สะท้อนความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในประการสำคัญ รายได้ประชาชาติมิใช่ดัชนีที่ใช้วัดสวัสดิการสังคม (social welfare) มิหนำซ้ำยังมิได้คำนึงถึงต้นทุนสิ่งแวดล้อมและต้นทุนสังคมอื่นๆที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย รายได้ประชาชาติจึงมิใช่ดัชนีวัดคุณภาพชีวิตของประชาชน

นอกจากนี้ การนำรายได้ประชาชาติต่อหัวมาใช้เปรียบเทียบระหว่างประเทศ มีปัญหาพื้นฐานบางประการที่ต้องคำนึงถึง ในประการสำคัญระบบบัญชีประชาชาติในประเทศต่างๆ มีวิธีการจัดทำที่แตกต่างกัน แม้สหประชาชาติจะจัดทำคู่มือการจัดทำบัญชีประชาชาติเพื่อให้ข้อมูลรายได้ประชาชาติของภาคีสมาชิกอยู่บนบรรทัดฐานที่ใช้เปรียบเทียบกันได้ กระนั้นก็ตาม ความแตกต่างพื้นฐานบางประการยังคงปรากฏอยู่ ปัญหาในประการต่อมาก็คือ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจำนวนประชากร ด้วยเหตุที่รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นข้อมูลรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อประชากรหนึ่งคน หากข้อมูลจำนวนประชากรคลาดเคลื่อน รายได้ประชาชาติต่อหัวที่คำนวณ

ได้ก็คลาดเคลื่อนด้วย นอกจากนี้ อัตราแลกเปลี่ยนก็เป็นปัญหาในการเปรียบเทียบข้อมูล สถิติ รายได้ประชาชาติของประเทศต่างๆแสดงเป็นตัวเงินตราสกุลท้องถิ่น เมื่อนำมาเปรียบเทียบ ระหว่างประเทศ ก็ต้องปรับเป็นเงินตราสกุลสากลดังเช่นดอลลาร์อเมริกัน หากอัตราแลกเปลี่ยน ไม่ตรงต่อสภาพความเป็นจริง เนื่องจากมีค่าสูงกว่าหรือต่ำกว่าความเป็นจริงก็ตี การ เปรียบเทียบก็จะคลาดเคลื่อนตามไปด้วย

ธนาคารโลกตระหนักถึงปัญหาพื้นฐานดังกล่าวข้างต้นนี้ และใช้ความพยายาม ในการ ‘ชำระล้าง’ ข้อมูลเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ ขอให้สังเกตว่า ข้อมูลรายได้ ประชาชาติต่อหัวตามที่ปรากฏในตารางที่ 1 เป็นข้อมูลในปี 2536 เนื่องจากมีความล่าช้าในการ จัดทำข้อมูล

ในบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว 20 ประเทศ กระจุกอยู่ในทวีปยุโรปถึง 15 ประเทศ ทวีปอเมริกาเหนือ 2 ประเทศ (สหรัฐอเมริกาและแคนาดา) และทวีปเอเชีย 1 ประเทศ (ญี่ปุ่น)

ผมนั่งดูรายชื่อประเทศที่พัฒนาแล้ว 20 ประเทศนี้ แล้วพบข้อเท็จจริงสำคัญว่า เกือบทั้งหมดมีวัฒนธรรมการใช้ช้อนส้อมในการบริโภค (19 ประเทศ) ญี่ปุ่นเป็นเพียงชาติเดียว ที่มีวัฒนธรรมตะเกียบ

ผมไม่ทราบแน่ชัดว่า วัฒนธรรมใดก่อเกิดก่อนกัน ข้อที่แน่ชัดก็คือ มนุษย์ใช้มือ ในการบริโภคอาหารก่อนที่จะใช้อุปกรณ์อื่นๆ วัฒนธรรมการใช้มือในการบริโภคยังคงตกค้างอยู่ ในแอฟริกา เอเชีย และส่วนอื่นของโลกในปัจจุบัน สารานุกรมบางฉบับกล่าวว่า ตะเกียบเป็น ประดิษฐ์กรรมในแผ่นดินจีนยุคก่อนคริสตกาลประมาณ 400 ปี คนจีนรู้จักใช้ช้อนด้ามสั้นด้วย แต่ไม่ปรากฏแน่ชัดว่าเริ่มในยุคสมัยใด การใช้ช้อนด้ามยาวปรากฏในยุคกรีกและโรมันเรื่องอำนาจ แต่การใช้ช้อนควบคู่กับส้อม ยังค้นไม่พบว่าเริ่มต้นในสมัยใด ส้อมหรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า fork นั้น มิได้หมายถึงอุปกรณ์ในการบริโภคของมนุษย์เท่านั้น หากยังหมายถึงอุปกรณ์การผลิต ในการเกษตรและอาวุธอีกด้วย

ไม่ว่าวัฒนธรรมช้อนส้อมก่อเกิดก่อนวัฒนธรรมตะเกียบหรือไม่ก็ตาม ข้อที่ ประจักษ์ชัดก็คือ ประเทศที่มีวัฒนธรรมช้อนส้อมเริ่มครอบงำระบบทุนนิยมโลกนับตั้งแต่การปฏิวัติ อุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ระบบทุนนิยมโลกจวบจนสิ้นสงครามโลกครั้งที่ สองมิใช่จะไร้อื่น หากแต่เป็น ‘ทุนนิยมช้อนส้อม’ นั่นเอง บรรดาสมาชิก ‘สโมสรคนรวย’ ในสังคมโลกล้วนแล้วแต่เป็นประเทศ ‘ทุนนิยมช้อนส้อม’ ทั้งสิ้น แต่แล้วญี่ปุ่นก็เขยิบฐานะเป็น

ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในทศวรรษ 2510 ปกาการของ ‘ทุนนิยมซ้อนล้อม’ ต้องเผชิญกับการทะลุทะลวงของ ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ และนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2539 เป็นต้นมา สิงคโปร์ก็แปรสภาพเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วตามบรรทัดฐานของ OECD หากฮ่องกงไม่ถูกผนวกเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ฮ่องกงก็จะเป็นชาติต่อไปที่ก้าวเข้าสู่ ‘สโมสรรคนรอย’ ตามหลังด้วยไต้หวันและเกาหลีใต้

ณ บัดนี้ ‘ทุนนิยมซ้อนล้อม’ มิได้ผูกขาดการครอบงำระบบทุนนิยมโลกอีกต่อไป เนื่องเพราะการเติบโตใหญ่ของ ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ จนสามารถมีบทบาทและอิทธิพลในสังคมเศรษฐกิจโลกระดับหนึ่ง ปกาการที่เรียกกันว่า ‘ความมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออก’ (The East Asian Miracle) ก็เกิดจากการเติบโตใหญ่ของ ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ นี้เอง ผู้คนจำนวนไม่น้อยพากันคาดการณ์กันว่า ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ จะทำให้อาเซียแปซิฟิกกลายเป็นศูนย์กลางการจราจรเติบโตทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการถกเถียงได้มาก

ในขณะที่ ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ รุกคืบเข้าสู่ ‘สโมสรรคนรอย’ สโมสรรดงกล่าวนี้ไม่มีพื้นที่สำหรับชาติที่ใช้มือในการบริโศด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาติที่ใช้มือในการบริโศดยังคงล้าหลังทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ชาติที่ใช้ซ้อนล้อมในการบริโศดเติบโตใหญ่เป็นประเทศมหาอำนาจ โดยที่ตามหลังด้วยชาติที่ใช้ตะเกียบ บรรดาประเทศต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะเกียบมากบ้างน้อยบ้างตามแต่กรณี

ผมตั้งข้อสังเกตข้างต้นนี้จากการพิจารณาสหสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมการบริโศด โดยมีได้มีเจตนาที่จะบ่งบอกว่า เส้นทางกาเดินไปสู่ ‘สโมสรรคนรอย’ อยู่ที่การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโศด สหสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีได้บ่งบอกถึงเหตุปัจจัย ถึงประชาชนในอัฟริกาเปลี่ยนมาใช้ซ้อนล้อมในการบริโศดในวันนี้ ก็มีใช่เป็นจักรกลในการแปรโศมประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ประเทศที่พัฒนาแล้วก่อนปี 2539 ล้วนแล้วแต่เป็นประเทศในเขตหนาว สิงคโปร์เป็นประเทศเขตร้อนประเทศแรกที่กำลังยกฐานะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ในลู่ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทุกวันนี้ ไม่เพียงแต่ ‘ทุนนิยมตะเกียบ’ วิ่งไล่กวอด ‘ทุนนิยมซ้อนล้อม’ เท่านั้น หากประเทศเขตร้อนยังพยายามวิ่งไล่กวอดประเทศเขตหนาวอีกด้วย

หมายเหตุ ในปี 2535 OECD ประกาศว่า ความช่วยเหลือที่สมาชิก OECD ให้แก่ประเทศที่มีรายได้สูง ดังเช่นสิงคโปร์จะไม่ถือเป็นความช่วยเหลือการพัฒนาของทางการ (Official Development Assistance) ในเดือนพฤษภาคม 2538 OECD ประกาศว่า สิงคโปร์มิได้ถือเป็น 'ประเทศกำลังพัฒนา' (Developing Country) นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2539 ซึ่งทำให้เข้าใจกันว่า สิงคโปร์จะถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนา ครึ่งกลางเดือนมกราคม 2539 นั้นเอง OECD แถลงว่า สิงคโปร์เป็น More Advanced Developing Country (*Asia Times*, January 18, 1996) การเปลี่ยนแปลงนี้มิได้มีผลกระทบต่อการวิเคราะห์ในบทความนี้

ตารางที่ 1
รายได้ประชาชาติต่อหัว (GNP per capita)
พ.ศ. 2536
(ดอลลาร์อเมริกันต่อปีต่อคน)

ประเทศ	รายได้ประชาชาติต่อหัว
1. สวิสเซอร์แลนด์	35,760
2. ญี่ปุ่น	31,490
3. เดนมาร์ก	26,730
4. นอร์เวย์	25,970
5. สหรัฐอเมริกา	24,740
6. สวีเดน	24,740
7. เยอรมนี	23,650
8. ออสเตรเลีย	23,510
9. ฝรั่งเศส	22,490
10. เบลเยียม	21,560
11. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (*)	21,430
12. เนเธอร์แลนด์	20,950
13. แคนาดา	19,970
14. สิงคโปร์ (*)	19,850
15. อิตาลี	19,840
16. คูเวต (*)	19,360
17. ฟินแลนด์	19,300
18. สหราชอาณาจักร	18,060
19. ฮองกง (*)	18,060
20. ออสเตรเลีย	17,500
21. อิสราเอล	13,920
22. สเปน	13,590
23. ไอร์แลนด์	13,000
24. นิวซีแลนด์	12,600

ที่มา The World Bank, *World Development Report 1995* (Oxford University Press, 1995)

หมายเหตุ ประเทศต่อไปนี้ยังคงมีสถานะเป็นประเทศกำลังพัฒนา คือ อิสราเอล ฮองกง คูเวต สิงคโปร์ และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์